

УДК 7.05

Чирва А.Ю.

Харківська державна
академія дизайну і мистецтва

ВИЗНАЧЕННЯ ПІДХОДІВ МИСТЕЦТВОЗНАВЧОГО АНАЛІЗУ ОБ'ЄКТІВ АКТУАЛЬНОГО, ПЕРСПЕКТИВНОГО ДИЗАЙНУ ТА «ДИЗАЙНУ МАЙБУТНЬОГО»

Чирва А.Ю. Визначення підходів мистецтвознавчого аналізу об'єктів актуального, перспективного дизайну та «дизайну майбутнього». В статті робиться спроба розглянути мистецтвознавчий аналіз як складову сучасної дизайн-діяльності. Визначаються поняття «актуальний дизайн», «перспективний дизайн» та «дизайн майбутнього». Порівнюються підходи мистецтвознавчого аналізу об'єктів дизайну різних типів за домінуючим фактором дизайнування. Наводяться приклади аналізу робіт провідних дизайнерів, а саме представників актуального дизайну – Карім Рашида, перспективного дизайну – Росса Лавгроув, дизайну майбутнього – Вінсента Каллеботта відповідно означеним критеріям.

Ключові слова: дизайн, мистецтвознавчий аналіз, критерії, актуальний дизайн, перспективний дизайн, дизайн майбутнього.

Чирва А.Ю. Определение подходов искусствоведческого анализа объектов актуального, перспективного и «дизайна будущего». В статье делается попытка рассмотреть искусствоведческий анализ как составляющую современной дизайн-деятельности. Определяются понятия «актуальный дизайн», «перспективный дизайн» и «дизайн будущего». Сравниваются подходы искусствоведческого анализа объектов дизайна различных типов по доминирующим факторам проектирования. Приводятся примеры анализа работ ведущих дизайнеров, представителей актуального дизайна – Карима Рашида, перспективного дизайна – Росса Лавгроув, дизайна будущего – Винсента Каллеботта согласно указанным критериям.

Ключевые слова: дизайн, искусствоведческий анализ, критерии, актуальный дизайн, перспективный дизайн, дизайн будущего.

Chirva A. Definition of approaches art critical analysis of actual objects, perspective design and «Future design». In this article was made the attempt to consider an art critical analysis, like a component of modern design activities. Also there is a definition of «actual design»,

«perspective design» and «Future design». The approaches of the art analysis of design objects of compares different types according to the dominant factor design. Given The examples of the analysis of the leading designers works were given, namely, representatives of actual design – Karim Rashid, a perspective design – Ross Lovegrove, design the future – Vincent Callebaut, according to the specified criteria.

Key words: design, analysis of art criticism, criteria, actual design, perspective design, future design.

Постановка проблеми. Становлення дизайну в Україні потребує розвитку дизайн-критики. Теоретики дизайну звертають увагу на недостатню розробленість саме цієї ланки дизайн-діяльності. Зміна проектних парадигм та пріоритетних напрямків дизайну зумовлює виникнення нових підходів та поглядів щодо якості та перспективності продуктів дизайну. Аналіз дизайн-об'єктів є вагомим складовим прогнозування дизайну (трендсетингу), оптимізації вже існуючих дизайн-проектів, оцінки їх перспективності (скаутингу).

Різні методи дизайнування, притаманні окремим типам дизайну, потребують уточнення критеріїв аналізу. Саме тому визначення підходів мистецтвознавчого аналізу об'єктів актуального, перспективного дизайну та «дизайну майбутнього» є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичних праць з мистецтвознавчого аналізу дизайн-об'єктів у вітчизняній науці поки що немає. Науковці розкривають лише певні аспекти мистецтвознавчого аналізу, які потребують узагальнень і комплексного підходу. В. Рунге та В. Сеньковський [10] розкривають принципи та критерії функціонального, морфологічного, ергономічного, естетичного аналізу як складових комплексного аналізу виробів дизайну. В. Глазичев [4], І. Розенсон [5] акцентують увагу на співвідношеннях дизайну з масовим актуальним мистецтвом та виявляють соціокультурні аспекти аналізу дизайн-об'єктів. В. Власов [3] розглядає співвідношення художньої творчості та дизайну і зауважує на необхідності виявлення загальних критеріїв оцінки. В. Папанек [7] наголошує на творчому, інтуїтивному характері дизайн-діяльності та необхідності застосування асоціативного і художнього аналізу в дизайні. Основні положення щодо принципів, структури, критеріїв мистецтвознавчого аналізу дизайн-об'єктів розкриті у працях В. Аронова, Л. Безмоздіна, Н. Ковешнікова, М. Коськова, Г. Мінервіна, В. Сидоренка, Ю. Сомова, В. Папанеки, Ж. Бодрийяра, С. Хан-Магомедова.

Мета: виявити критерії мистецтвознавчого аналізу об'єктів дизайну в залежності від типу та домінуючого фактору дизайнування (естетичного формоутворення, структуроутворення, смислоутворення).

Результати дослідження. Актуальний (реальний) дизайн (латин. actualis) визначається як важливий у сучасних умовах, нагальний [11], існуючий в дійсності, реалізований [12]. В реальному дизайні домінують процеси естетичного формотворення,

Надійшла до редакції 10.10.2013

аналогове та прототипне проектування і відповідні аналізи аналогів та прототипів за критеріями, визначеними теорією дизайну.

В даному випадку є доцільним зіставлення та порівняння з аналогами в історичному та реальному аспектах. Важливо прослідити відповідність сучасним моделям світосприйняття та життєдіяльності соціуму. В актуальному дизайні кількісна та якісна конкретно-образна інформація повинна бути представлена найбільш повно.

Враховуючи основні ознаки актуального дизайну, доцільно здійснити нормативний прогнозний аналіз, який визначає шляхи і терміни досягнення можливого стану явища, прийнятого в якості мети [6]. У нормативному прогнозі ретельно вивчаються ситуаційні умови, обирається її бажаний стан в майбутньому і будується послідовність дій, які могли б цей стан забезпечити (мається на увазі наукове прогнозування досягнення бажаних станів на основі задалегідь заданих норм, ідеалів, стимулів, цілей). Відповідно мистецтвознавчий мікроаналіз базується на співставленні конкретних елементів результату дизайну з прогнозованим за визначеними вимогами (функціональними, соціокультурними, ергономічними, естетичними, економічними, технологічними, екологічними тощо).

Одним з найбільш популярних представників актуального дизайну сьогодні є американський дизайнер з європейською освітою та каїрським корінням Карім Рашид. М. Розенблюм пише: «Дизайнер Карім Рашид не думає про створення нових, паралельних світів, створення персонального Всесвіту з чистого аркушу зовсім не входить до його планів» [8:105]. Проаналізувавши декілька його показових проєктів, ми окреслили основні характеристики актуального дизайну, головними з яких є спрямованість на сьогодення, саморефлексія сучасних парадигм. Своім завданням Карім Рашид вважає удосконалення предметів, що показово для представника актуального дизайну. Результатом цього є багатоплановість творчості та художніх, стильових, смислотворчих прийомів автора.

В його Float Sofa важливо виділити домінування художнього образу, що створюється композиційними та колористичними контрастами, лаконічністю «чуттєвого мінімалізму» стилю автора. Також було виявлено вплив тенденцій етнодизайну на формування. The Endless Nile table відрізняється домінуванням етнічних характеристик не в художньому, а в смислово навантаженому об'єкті. Нильський стіл не є модульним, втім, сам по собі є модулем, модифікацією відомої стрічки Мебіуса. В світильнику Nafig Pendant можемо виділити ще один популярний в сучасному дизайні прийом – мімікрію.

Перспективний дизайн визначається як довготривалий проєкт, план, багатообіцяючий проєкт. Перспективний дизайн спрямований на структуроутворення та має відповідати перспективним ймовірним моделям світосприйняття і життєдіяльності. Інноваційні дизайн-проєкти ґрунтуються на обмеженій, якісній інформації і художніх методах моделювання, що

значно підвищує роль мистецтвознавчого аналізу в прогнозуванні та проектуванні об'єктів перспективного дизайну.

Перспективний дизайн як продовження тенденцій сучасності ґрунтується на чітко визначених умовах найближчого майбутнього існування об'єкту (обмежень і можливостей) або на ансамблевому принципі проектування ймовірних сценаріїв розвитку об'єкту. Актуальними виявляються методи пошукового та комплексного прогнозного аналізу.

Наступні особливості можемо спостерігати при аналізі дизайн-об'єктів Росса Лавгроув. Він являє англійську школу дизайну. Працював дизайнером на такі компанії як Sony, Apple Computers, Knoll International, Frog Design та ін. Його роботи знаходяться в постійних колекціях різних музеїв світу, включаючи Музей сучасного мистецтва у Нью-Йорку (МОМА), Музей дизайну в Лондоні, Музей дизайну Vitra тощо [9]. Творчість Росса Лавгроув можемо віднести до есенціалізму органічних форм, нового натуралізму, «органічного дизайну» і безперечно до еко-дизайну [14, с. 86].

В дизайні колонок Moup для KEF автор використовує метод трансформації форми щодо природного аналогу, також форма є візуалізацією звуку. Тенденції до візуалізації природних та психофізичних явищ в дизайні можна простежити, починаючи з кінця XX – початку XXI ст. (інсталяції Неда Кана). В світильниках для Artemide автор використовує прийоми створення ілюзорності (технологічної, декоративної, орнаментальної), вводить ігрові елементи. Концепт-кар Renault Twin'Z – яскравий приклад комплексного підходу (в тому числі теоретичні, прогностичні дослідження) до перспективного проектування, в рамках нової дизайн-стратегії Renault.

Розглянувши як реалізовані в матеріалі, так і представлені в інших формах проєкти (тізери, 3D моделі, макети), можемо стверджувати, що фактор реалізованості не є домінуючим в перспективному дизайнуванні, а відповідно і під час аналізу. Проєкти Росса Лавгроув спрямовані на майбутнє, на формування тенденцій та споживача. Однак те, що вони виконані в рамках сучасної культурної парадигми, дає можливість характеризувати дизайн Росса Лавгроув як перспективний.

Пошуковий прогнозний аналіз спрямований на майбутнє. Він визначає можливий або очікуваний стан явища або об'єкта, прогнозування в майбутньому. Мається на увазі умовне продовження в майбутньому тенденцій розвитку досліджуваного явища в минулому і сьогоденні. Насамперед визначаються провідні тенденції розвитку об'єкту через співставлення з відомими закономірностями. Такий прогнозний аналіз покликаний сприяти відбору оптимальних варіантів перспективного проектування, на основі яких має розгортатися потім реальне проектування.

Комплексний прогнозний аналіз містить елементи пошукового і нормативного прогнозів. Комплексний аналіз поєднує кілька адаптивних моделей і передбачає

формування базового набору найбільш перспективних моделей з відносно простою структурою.

Мистецтвознавчий аналіз об'єктів перспективного дизайну ґрунтується на критеріях «відкритого», включеного, адаптивного дизайну, який здатний змінюватись та розвиватись у відповідності до змін оточуючого середовища, наявності банку варіативних рішень проектної проблеми, характеристиках творчих, експериментальних, інноваційних та технологічних методів формотворення.

Визначальними в перспективному дизайні стають критерії структуроутворення (біонічні, екологічні, антропогенні, кінетичні тощо). За умов недостатньо структурованої, якісної інформативної бази актуалізуються художньо-образні критерії стилювання (цілісності, гармонійності, виразності, інформативності тощо).

Об'єкти дизайну майбутнього спрямовані на смислоутворення і характеризуються концептуальним, візуально-образним, віртуальним характером. Проект, відділяючись від його реалізації, стає самоцінною, окремою художньою одиницею, яка спроможна активізувати творчу активність дизайнерів тривалий час [1:9]. Саме такими виявилися футуристичні архітектурні проекти Я. Черніхова початку ХХ ст., які набули актуальності майже через сто років [13].

Дизайн майбутнього проявляє ігрову стихію – його концепти не продовжують і не розвивають попередніх тенденцій. Вони вільні від вимірів часу. Домінуючими критеріями аналізу, окрім екологічних та загальнолюдських гуманістичних основ, стають особистісні якості дизайнера, його дизайн-ідеологія (єдність рацію, чуттєвих, інтуїтивних ознак прийняття рішень, відповідальність тощо).

Якщо аналіз об'єктів актуального дизайну ведеться здебільшого на рівні дизайну предметів та предметних комплексів (акцентуються критерії художньо-образного моделювання), аналіз перспективних об'єктів – на рівні дизайну предметно-просторового середовища (акцентуються критерії включеного проектування середовищної ситуації), то аналіз об'єктів майбутнього дизайну має проводитися на рівні віртуального, ймовірного середовищного дизайну, де є важливими показники смислової та естетичної цілісності, структурованості, різноманітності, специфічності віртуальної події (реальності). Розробка критеріїв мистецтвознавчого аналізу зазначених напрямків дизайну потребує подальших досліджень.

До комплексного проектування, архітектурного дизайну ми можемо віднести дизайн-об'єкт LilyPad, плаваючий Екополіс. Автор, Вінсент Каллебот (засновник французько-бельгійської команди Vincent Callebaut Architectures). Метою своєї роботи Вінсент Каллебот вважає створення екологічного міста, на що й націлені всі його проекти, від містобудування до вітряків. Його мета – створення футуристичних проектів екологічного міста майбутнього [10:40–41].

Об'єкт PHYSALIA, плаваюча «амфібія», характеризується меншою залежністю від архітектури

і більше відносить до іншого виду промислового дизайну – суднобудування. Технологічні показники плаваючої «амфібії» викликають багато сумнівів, що також є яскравою ознакою дизайну майбутнього. Проект ферма Dragonfly може бути визначений як інсталяція. Художні ознаки даного проекту значно підвищені, що виділяє його серед вищезгаданих.

Проекти Вінсента Каллебота мають футуристичний характер, націлені на майбутнє, на формування нового світу, нового суспільства та відповідно дизайну, позиції якого посиляться через превалюючу проектну культуру. Визначальним під час аналізу є художній образ дизайну майбутнього, тому мистецтвознавчий аналіз займає в формуванні футуристичних дизайн-об'єктів пріоритетне місце. Важлива роль в проаналізованих проектах дизайну майбутнього відводиться 3D візуалізації.

Важливим для виявлення принципів аналізу об'єктів дизайну майбутнього є досвід футуропрактик в Харківському художньо-промисловому інституті. Дослідивши історію вивчення футуродизайну і проведення футурологічних практик в Харкові (проводилися в межах програми ВНТЕ), ми визначили футуродизайн як вид проектного прогнозування. В коло зацікавленості програми входили – феномен «футуродизайну», теорія, історія, методика проектного прогнозування, моніторинг прогнозів (створення інформаційно-концептуальної бази проектного прогнозування), створення банку прогнозів. Важливим при аналізі футуро-проектів стають суміжні дисципліни, які стають орієнтирами розвитку дизайну, задають тематику пошуків. Критеріями аналізу об'єкту дизайну майбутнього виступають гуманістична спрямованість, підвищення «якості життя», відповідність майбутньому в межах стратегій сталого розвитку людства. Акцент в аналізі переноситься з факторів змін на сутнісні фактори (збереження смислів та динамічної сталості).

Висновки. Мистецтвознавчий аналіз об'єктів актуального дизайну має ґрунтуватись на таких критеріях як технічна доцільність та можливість реалізації, відповідність сучасним вимогам виробника та споживача (функціональним, соціокультурним, ергономічним, естетичним, економічним, технологічним, екологічним тощо). Домінуючими стають показники естетичного формотворення, увага до зовнішньої форми. Аналіз набуває характеристик детального, конкретного дослідження, зосереджує увагу на одиничних, неповторних рисах об'єкту, характеристиках школи дизайну, особливостях творчої манери дизайнера.

Ми виявили, що аналіз об'єкту перспективного дизайну актуалізує поряд з факторами простору та просторового середовища фактори часу та перебігу події. Мистецтвознавчий аспект більшою мірою розглядає композиційні основи внутрішньої форми (структури, конструкції) та її можливі інтерпретації у зовнішній формі дизайн-об'єкту. Прогнозний аспект аналізу виявляє нові можливості у процесуальному аспекті дизайну (дизайн-експерименті, нових мето-

дах, засобах, технологіях). Перспективний дизайн ґрунтується на тенденціях розвитку (трендах).

Показано, що аналіз об'єкту «дизайну майбутнього» ґрунтується на критеріях концептуальності, самоцінності, художній образності, свободи від виробничих та технічних можливостей сьогодення, віртуальності. Мистецтвознавчий аналіз допомагає виявити смисловою основу об'єкту, яка переважно і буде смисловою проекцією твору на глядача, художнім транслятором станів. Вагомими критеріями аналізу об'єкту дизайну майбутнього виступають гуманістична спрямованість, підвищення «якості життя», відповідність майбутньому в межах стратегій сталого розвитку людства. Акцент художнього моделювання переноситься з факторів змін на сутнісні фактори (збереження смислів та динамічної сталості).

Доведено, що застосування мистецтвознавчого аналізу як засобу опису, оцінки, вивчення об'єктів як наукового мистецтва, так і актуальних межових напрямків сучасного мистецтва та дизайну має величезний потенціал і потребує подальших досліджень щодо визначення критеріїв, методів та прийомів його проведення.

Література:

1. Антонов Р.О. Предыстория футуродизайна / Р.О.Антонов, Д.Н.Щелкунов // Техническая эстетика. – 1990. – № 1. – С. 8–15.
2. Бондарев А. Экологическое строительство / А.Бондарев // Корреспондент. – 2013. – 5 апреля. – С.40-41.
3. Власов В.Г. Теоретико – методологические концепции искусства. Терминология дизайна: автореф. дис ... докт. искусствоведения: спец. 17.00.06 — Техническая эстетика и дизайн / В.Г.Власов. – Санкт-Петербург, 2009. – 42 с.
4. Глазычев В.Л. О дизайне. Очерки по теории и практике дизайна на Западе / Вячеслав Леонидович Глазычев. – М.: Искусство, 1970. – 192 с.
5. Дизайн. Материалы. Технологии: энциклопедический словарь [под ред. В.И. Куманина и М.С.Кухта]. – Томск: Изд-во политехнического института, 2011. – 230 с.
6. Кудринская Л. А. Прогнозирование, проектирование и моделирование в соц. работе. уч. пособие / Людмила Александровна Кудринская, – Омск: Ом ГТУ, 2010. – 124с.
7. Папанек В. Дизайн для реального мира. / Виктор Папанек — М.: Издатель Д. Аронов, 2004. — 414 с.
8. Розенблюм М. Диверсия гармонии / М.Розенблюм // Фабрика мебели. – 2012. – Выпуск 1. – С. 105-113.
9. Росс Лавгроув [Электронный ресурс]. – Электрон. дан. – Режим доступа: <http://www.rosslovegrove.com/>
10. Рунге В.Ф. Основы теории и методологии дизайна/ В.Ф. Рунге, В.В.Сеньковский. – Учеб. пособие. – 3-е изд. пер. и доп. – М.: МЗ Пресс, 2005. – 368 с.
11. Современный толковый словарь русского языка: В 3 т. / [ред.-сост. Т.Ф. Ефремова]. – М: АСТ, Астрель, Харвест, 2006. — Т. 2. М-П -2006. – 1160 с.
12. Толковый словарь русского языка / [ред.-сост. Д.Н.Ушакова]. – М.: Астрель, АСТ, Хранитель, 2007. – 912 с.
13. Черников Я.Г. Конструкция архитектурных и машинных форм / Яков Георгиевич Черников. – М.: АВАТАР, 2008. – 272 с.
14. Энциклопедия дизайна. Концепции. Материалы. Стили. / Шарлот и Питер Фиелл. – М.:АСТ Астрель, 2008. – 192 с.